

Kort beskrivning av förfarandet vid anställning av skådespelare på teaterdelen av Estrad Norr.

Bakgrund.

Som den minsta av Sveriges 19 länsteatrar har Estrad Norr inga fastanställda skådespelare utan engagerar frilansande skådespelare för längre eller kortare tidsperioder, vanligtvis ett pjäs-kontrakt som varar 5-6 månader. (När jag framöver pratar om "teatern" bortser jag från vår ensemble Teater Barda med halvtidsanställda skådespelare med olika former av funktionshinder, vilken också är en del av teatern på Estrad Norr.) Att ensemblerna på Sveriges länsteatrar till allt större del består av frilansande skådespelare beror på en allt mer ansträngd ekonomi, färre produktioner görs med färre antal roller. Att använda sig av frilansande skådespelare ger en större frihet i pjäsval och rollsättning och fler s.k rörliga resurser. (Om vi hade en fast ensemble skulle samma 2-3 skådespelare spela samtliga av Estrad Norrs pjäser, då vi inte har samma ekonomiska utrymme att komplettera ensemblen med frilansare som större länsteatrar har, och en sådan situation är inte önskvärd varken ur publik- eller konstnärlig hänsyn.)

Våra produktioner.

På länsteatern, Estrad Norr, gör vi 2-3 små produktioner varje år, dvs 2-4 skådespelare i varje produktion. Ca två av tre uppsättningar riktar sig till barn och ungdom och som enda länsteater i Sverige spelar vi våra föreställningar nästan 100% på turné. Föreställningarna riktar sig omväxlande till skolans olika stadier och ibland till en vuxenpublik. Då och då gör vi en större produktion tillsammans med länsmusiken, NMD och Teater Barda. (tex. årets sommartheater "Potatishandlaren" efter Lars Molins film, vilken vi spelar i hela länet på vår nya mobila scen, med premiär den 25/7). Vi har under de senaste åren samarbetet med Teater Västernorrland kring våra vuxenproduktioner på de minsta scenerna (dvs deras "små" och våra ordinarie...). Vi producerar tillsammans och föreställningen spelar sedan i båda länen, så är tex fallet med höstens uppsättning av "När man skjuter arbetare..." efter Kestrin Thorvalls roman, premiär 25/9 någonstans i Jämtland. Även i produktionerna i Döda Fallet, Ragunda, har vi varit medfinansiärer i olika omfattning genom åren.

Att välja repertoar

Repertoarvalet görs av konstnärlig ledare i samråd med repertoarrådet. Repertoarrådet är sammansatt för att ge teatern en bredd i kunskaper och konstnärligt erfarenhet och består av personer med både kunskap om länet och teatern men också med en utblick och ett brett kontaktnät i Sverige. (Karin Bergstrand, Stockholm, skådespelare med clown och fysisk teater som specialitet, Olle Törnqvist, Gävle, en av Sveriges mest anlitade regissörer med 40 år i yrket, Christina Seldahl, producent på teatern, samt undertecknad. Vi ser som vår uppgift att hitta spännande och engagerande texter till respektive målgrupp. Inte sällan beställer vi nyskriven dramatik och flera år har Sveriges författarfond ansett våra satsningar vara av hög kvalitet och tilldelat oss sitt dramatikerstöd. För att förstå och lyssna till vår unga publik har vi under 2014 inlett arbetet med att skapa ett ungdomsscenråd där högstadiel elever diskuterar pjäser och pjäsämnen tillsammans med oss. Under våren 2015 har vi haft vårt första möte där vi läste delar ur ett grovmanus teatern beställt av Marcus Berglund från Östersund.

Praktiska förutsättningar för konstnärliga visioner.

Repertoarrådets material består dels av nya och gamla pjästexter vi läser och föreställningar vi ser men inte sällan kontaktar en regissör teatern med ett förslag och en presentation av en konstnärlig idé på uppsättning. När repertoarrådet diskuterat sig fram till att en pjäs ska produceras sätter konstnärlig

ledare och föreställningens regissör samman en ensemble i samråd med producenten. Hur den ensemblen ser ut bestäms till allra största del av vilka roller som finns i pjäsen och den konstnärliga idé som bär uppsättningen men hänsyn tas även till att de engagerade skådespelarna skapar en dynamik och kreativitet tillsammans med varandra och, inte minst, förstår och uppskattar de speciella förutsättningar som Estrad Norr har. Dessa förutsättningar är tex. långa, krävande turnéer, att ibland delta i byggandet av scenografin och att vi är en liten teater där alla medarbetare tar ett stort och professionsöverskridande ansvar för våra produktioner. Vi står och faller helt enkelt med att vi är ett välfungerande team där alla tar ett gemensamt ansvar.

Att söka skådespelare och konstnärlig personal.

Varje vecka får teatern brev och mail från frilansande skådespelare som söker arbete, dessa mail besvaras och sparas inför kommande produktioner. De allra flesta som söker har en högskoleutbildning i botten och en lång arbetslivserfarenhet men även de nyutexaminerade skådespelarna från landets teaterhögskolor söker. I min tjänst som konstnärlig ledare ingår att se teaterhögskolornas slutproduktioner där varje år mellan 30 och 40 nya skådespelare utexamineras. Frilansstillvaron för skådespelare är ofta hårt pressad och deras arbetsplats är hela Sverige vilket medför en omkringflackande tillvaro. Det vanligaste är att en skådespelare varvar teaterjobb med tex. ljudboksinsläsningar och pedagogiska uppdrag inom bl.a Skapande skola och i bästa fall även radio, film och TV-jobb. Att de flesta av dessa extraknäck finns i våra storstäder medför också att de flesta frilansare bor där. Denna frilansstillvaro gäller inte endast skådespelare, även regissörer, scenografer, pedagoger, kostymörer, maskörer m.fl. lever under samma villkor. Under 2014 engagerade teatern konstnärlig personal från Sundsvall, Norrköping, Malmö, Falun, Östersund, Undersåker och Stockholm.

En arbetsmarknad i förändring.

Anställningsförhållandena för skådespelare i Sverige ändrades drastiskt i början av 90-talet då tillsvidareanställningsregeln, vilket gav en skådespelare som varit tre år i följd på samma eller olika institutionsteatrar rätt till en tillsvidareanställning, upphörde. Som ”kompensation” bildades Teateralliansen 1999, efter Bolme- Edström utredningen. Teateralliansen fungerar i korthet så att frilansande skådespelare får en anställning från vilken de tar tjänstledigt när de arbetar på en teater. F.n är ca 150 av Sveriges uppskattningsvis 400 frilansare anställda där. Under de senaste 10-15 åren har också gränserna mellan de skådespelare som arbetar på institutionsteatrar och de som är verksamma i fria grupper lösts upp och det vanliga är numera att samma skådespelare rör sig fritt mellan dessa olika organisationsformer –till gang för kreativitet och konstnärlig förnyelse.

Några av våra utmaningar för att göra en teater som angår alla.

Teatern och Estrad Norr delar samma utmaning som resten av landet, hur ska de berättelser och människor som inte känner att de har en självklar plats i kulturen kunna ta det utrymme? Hur ska vi förändra vårt arbete så att vi blir mer normkreativa? På Estrad Norr har vi den stora fördelen att kunna arbeta tillsammans med Teater Barda, vår ensemble med skådespelare som har någon form av funktionsnedsättning. Teater Barda har en fast, halvtidsanställd ensemble och gör egna föreställningar inom hela scenkonstområdet och ibland hittar vi tillfällen att skapa tillsammans (som nu i sommar i ”Potatishandlaren”). Hösten -16 kommer vi att göra en nyskriven pjäs med en skådespelare från Teater Barda och en från teatern, med två likvärdiga roller på scenen. Att skapa konst tillsammans är

både utmanande och utvecklande och en av vägarna till verklig förändring –att arbeta praktiskt tillsammans.

En annan och minst lika viktig fråga är rätten för barn och unga att få se och ta del av professionell scenkonst. Vi inom de statligt och regionalt stödda institutionerna har ett uppdrag att producera scenkonst men det finns inget motsvarande uppdrag att ta emot denna scenkonst! Detta resulterar i en starkt odemokratisk situation där möjligheten att få uppleva och förstå scenkonsten och dess språk är avhängigt att du går i en skola med en eller fler eldsjälar som har tid och intresse att arrangera detta. Detta är en brådskande och angelägen fråga att lösa!

Med hopp om att vi ses på någon av sommaren och höstens föreställningar!

Hälsningar från Åsa Ekberg,
till 33% konstnärlig ledare på teaterdelen av Estrad Norr och till 66% frilansare.